

Opgave 1 Vertrouwen in de rechtspraak

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 4 en figuur 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Op 14 oktober 2007 meldde het documentaire programma Zembla (VARA) dat rechters ook bij ernstige misdrijven taakstraffen opleggen. Dat was niet tegen de wet, want tot 8 november 2011 mochten rechters nog voor alle gevallen een taakstraf opleggen. Wel heeft de minister van Justitie bij de behandeling van de Wet Taakstraffen in 2000 gezegd dat hij de taakstraf een minder voor de hand liggende straf vond voor zeden- en geweldsdelicten.

De uitzending van Zembla leidde tot Kamervragen aan de minister van Justitie. Het kabinet kwam met een wetsvoorstel dat de rechter in bepaalde gevallen verbiedt om een taakstraf op te leggen. In het artikel *Weg met de slapjanussen, Zembla helpt een handje* (tekst 1) wond NRC Handelsblad-journalist Folkert Jensma zich op over de reactie van politici, temeer daar onderzoekers van de Raad voor de rechtspraak aantoonde dat de cijfers waar Zembla zich op baseert niet kloppen.

Lees tekst 1.

In de tekst staat dat de Raad van State zich afvroeg voor “welk probleem dit wetsvoorstel een oplossing zou zijn”. (regels 26-28)

- 2p 1 Welke twee taken heeft de Raad van State en op grond van welke taak oefent de Raad van State invloed uit op het wetgevend proces in Nederland?

Jensma schrijft in tekst 1 dat de Kamer een wetsvoorstel behandelde “dat rechtstreeks is veroorzaakt” door Zembla (regel 5 van tekst 1). Tijdens de behandeling (maart 2011) in de Tweede Kamer van een wetsvoorstel over taakstraffen wordt er door Kamerleden ook regelmatig verwezen naar deze uitzending van Zembla. Zembla is een wekelijks documentaire-programma gebaseerd op onderzoeksjournalistiek. Daarmee vervult Zembla één van de functies van de media in het proces van politieke besluitvorming: de onderzoeksfunctie. Daarnaast heeft Zembla met de uitzending over taakstraffen ook de agendafunctie vervuld.

- 3p 2 Aan welke **andere** functies van de media in het politieke besluitvormingsproces heeft Zembla met deze documentaire voldaan? Noem er drie en leg uit hoe Zembla elk van deze functie heeft vervuld.

Doordat Zembla aandacht aan de kwestie heeft besteed, is deze op de politieke agenda gekomen.

Deze agendafunctie van de media in het politieke besluitvormingsproces kan met een begrip van het politieke systeemmodel worden aangeduid.

- 2p 3 Leg uit met welk begrip van het politieke systeemmodel de rol van Zembla kan worden aangeduid.

- Lees tekst 2.*
- 2p 4 Leg uit dat de invloed van Zembla en andere media over deze kwestie een voorbeeld is van mediatisering.

- Zie de laatste zin van tekst 2.*
- Als het publieke vertrouwen in de rechtspraak wordt aangetast, bestaat het risico dat een bepaald doel van straffen onvoldoende wordt gerealiseerd.
- 2p 5 Welk doel van straffen is dat? Leg je antwoord uit.

- De Raad voor de rechtspraak heeft het handelen van het Openbaar Ministerie en rechters geanalyseerd, maar ook zijn blik gericht op de toekomst. Een van de uitgangspunten van de toekomstvisie van de Raad luidt:
“Versterken van de blijvende waarden onafhankelijkheid, onpartijdigheid, integriteit en professionaliteit” (Visie op de rechtspraak, pagina 19).
De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht is een beginsel van de rechtsstaat.
- 2p 6 Leg uit waarom onafhankelijkheid van de rechterlijke macht onontbeerlijk is in een rechtsstaat.
- 3p 7 Welke bepalingen in het Nederlandse recht dragen bij aan de onafhankelijkheid van de rechtspraak? Noem er drie en leg uit hoe elke bepaling bijdraagt aan die onafhankelijkheid.

- Maak gebruik van tekst 3.*
- In maart 2011 komt de VVD met een aangescherpt wetsvoorstel: bij bepaalde delicten mag de rechter geen taakstraf meer opleggen. Tekst 3 bevat fragmenten van het Kamerdebat over dit wetsvoorstel. VVD-Kamerlid Van der Steur verdedigt het wetsvoorstel.
- Er zijn verschillende theorieën die een verklaring geven voor crimineel gedrag.
- 2p 8 Leg uit welke theorie van crimineel gedrag overeenkomt met de gedachte achter dit wetsvoorstel.
- 1p 9 Noem het mensbeeld van het liberalisme dat past bij dit wetsvoorstel.

- Bij het wetsvoorstel van de VVD gaat het om ernstige zeden- en geweldsmisdrijven en recidive van misdrijven. Volgens het wetsvoorstel kan de rechter in die gevallen voortaan alleen nog boetes of gevangenisstraf opleggen. Alleen een taakstraf, of een taakstraf in combinatie met een boete of een gevangenisstraf is in deze gevallen niet mogelijk.
- Het wetsvoorstel zorgt voor kritiek van de oppositie, maar ook van rechters, advocaten en wetenschappers. De critici noemen daarbij een principiële bezwaar.
- 3p 10 Leg uit met behulp van de begrippen daadstrafrecht en daderstrafrecht welk principiële bezwaar hier wordt bedoeld.

Naast kritiek is er ook steun voor het wetsvoorstel van het kabinet. Bijvoorbeeld van Joost Eerdmans, voorzitter van het Burgercomité tegen Onrecht dat opkomt voor de slachtoffers en nabestaanden van ernstig geweld. Hij pleit al jaren voor de invoering van minimumstraffen. Als voormalig LPF-Kamerlid kwam hij hiertoe in 2003 en in 2006 met wetsvoorstellen, maar die initiatieven konden toen op weinig steun rekenen.

Tekst 4 bevat antwoorden van Eerdmans op vragen van een Volkskrant-journalist over zijn voorstel voor de invoering van minimumstraffen.

Gebruik tekst 4.

Verschillende rechtvaardigingstheorieën over straffen spelen een rol in de discussie over het strafrecht, zoals de absolute en de relatieve theorie.

- 3p **11** Welk van de genoemde theorieën past het best bij de opvattingen van Eerdmans over minimumstraffen? Geef twee citaten uit de tekst en leg uit dat elk citaat bij die theorie past.

Erik van den Emster is voorzitter van de Raad voor de rechtspraak. Hij reageert in een lezing (2010) voor het najaarscongres van de jongerenpartij van de VVD op de plannen voor minimumstraffen en de verhoging van bestaande strafmaxima van het kabinet-Rutte. Van den Emster wijst erop dat de totale criminaliteit in Nederland al tien jaar daalt. Hij baseert zijn uitspraak op politiestatistieken en slachtofferenquêtes.

Er is nog een derde methode van onderzoek dat gegevens levert over criminaliteit. Deze gegevensbron geeft aanvullende informatie over de omvang van criminaliteit zoals weergegeven door politiestatistieken en slachtofferenquêtes.

- 3p **12** Noem deze derde methode van onderzoek naar de omvang van criminaliteit. Leg uit – aan de hand van bepaalde delicten of categorieën van delicten – waarom dit type onderzoek een aanvulling is op de gegevens van politiestatistieken of slachtofferenquêtes.

Figuur 1 laat vanaf 1975 een toename zien van het aantal gedetineerden. Afgezien van veranderingen in het opsporings- en vervolgingsbeleid is de toename ook een gevolg van een toename van de criminaliteit of bepaalde vormen van criminaliteit. Verschillende maatschappelijke ontwikkelingen zouden de forse toename van het aantal gedetineerden in de periode 1975-2002 kunnen verklaren.

- 9p **13** Noem drie maatschappelijke ontwikkelingen en koppel elke ontwikkeling aan een theorie die een verklaring geeft voor die toename van criminaliteit. Leg je antwoord uit.

Opgave 1 Vertrouwen in de rechtspraak

tekst 1

Weg met de slapjanussen, Zembla helpt een handje

Wie heeft meer invloed op het wet-
gevend proces in Nederland, de Raad
van State of de VARA? Vorige week
behandelde de Kamer een wetsvoorstel
5 dat rechtstreeks is veroorzaakt door tv-
rubriek Zembla van die omroep.
In 2007 beweerde dit programma dat
rechters, behalve na verkrachting en
aanranding, ook na doodslag volston-
10 den met taakstraffen. Dat was zelfs
gebeurd in één moordzaak. Ook het
Openbaar Ministerie (OM) eiste volgens
Zembla bij ernstige misdrijven taak-
straffen.

15 De voorspelbare ophef volgde. De
Kamer was hevig verontrust. De VVD
eiste maatregelen. (...)
Dit was kennelijk de gelegenheid om
politiek af te rekenen met softe straffen
20 en dito rechters. Er kwam een voorstel
om de wet te wijzigen, bedoeld om ook
de rechter de taakstraf uit handen te
nemen, waarna het kabinet dus een
reeks vernietigende adviezen ontving
25 uit de professionele wereld. (...)
De Raad van State vraagt zich af voor
“welk probleem dit wetsvoorstel een
oplossing zou zijn”.

*bron: journalist Folkert Jensma in NRC Handelsblad, 19 maart 2011
<http://weblogs.nrc.nl/rechtenbestuur/2011/03/19/weg-met-slapjanussen/>*

tekst 2

De Raad voor de rechtspraak is de
organisatie in Nederland die het
gemeenschappelijke belang van
rechters naar buiten toe behartigt.
5 Naar aanleiding van de uitzending van
Zembla (14 oktober 2007) heeft de
Raad voor de rechtspraak samen met
het Openbaar Ministerie laten onder-
zoeken of de voorstelling van zaken
10 door Zembla klopt. De resultaten van
dit onderzoek zijn gepubliceerd in het
rapport *Moord, doodslag, taakstraf?
Een Zembla-uitzending nader bekeken
(2008)*. In tegenstelling tot wat Zembla
15 beweerde, blijkt uit dit onderzoek dat
voor geen enkele moord of doodslag in

2006 een taakstraf is opgelegd.
In hun voorwoord schrijven de onder-
zoekers: “De kritische aandacht van de
20 media en het publiek voor het functio-
neren van de instanties die belast zijn
met de strafrechtspleging, is zonder
meer toe te juichen. Het is een van de
belangrijke waarborgen voor kwaliteit.
25 Dat wordt anders wanneer het ge-
presenteerde beeld afwijkt van de
werkelijkheid. Dan dreigt op onjuiste
gronden het publieke vertrouwen, dat
zo noodzakelijk is voor het goed func-
30 tioneren van het Openbaar Ministerie
en de rechtspraak, te worden aan-
getast.”

*Gebaseerd op: Raad voor de rechtspraak; Moord, doodslag, taakstraf?
Een Zembla-uitzending nader bekeken (2008)*

tekst 3

Behandeling Tweede Kamer van Wetsvoorstel taakstraffen

- Aan de orde is de behandeling van: het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met het beperken van de mogelijkheden om een taakstraf op te leggen voor ernstige zeden- en geweldsmisdrijven en bij recidive van misdrijven (32169).
- De heer Van der Steur (VVD): Voorzitter. Het voorliggende wetsvoorstel is voor de VVD-fractie een belangrijk wetsvoorstel. Het is met name belangrijk omdat taakstraffen en de manier waarop die worden toegevoegd en uitgevoerd een heet hangijzer zijn in de samenleving. Waarom is het een heet hangijzer? Dat is het omdat een groot aantal mensen de relatie tussen de aard van het delict, de aard van de crimineel die het delict heeft begaan en de straf die uiteindelijk wordt opgelegd, niet goed begrijpt. Het is dan ook terecht dat de regering, eigenlijk het vorige kabinet, komt met een voorstel om daarin wijzigingen aan te brengen.
- Het voorliggende voorstel voorziet erin dat er geen taakstraffen meer worden opgelegd en niet meer mogelijk zijn bij ernstige zeden- en geweldsdelicten. Ook kunnen ze niet meer worden opgelegd als iemand eerder een taakstraf opgelegd heeft gekregen en vervolgens binnen een bepaalde periode weer in de fout gaat. Wat de VVD-fractie betreft zijn dat belangrijke uitgangspunten die in dit wetsvoorstel worden geregeld. Het is ook belangrijk dat in de nieuwe wetgeving allerlei afwijkingen niet meer mogelijk zijn of worden beperkt. (...).

bron: Handelingen Tweede Kamer, 16 maart 2011

tekst 4

Fragmenten uit een interview met Joost Eerdmans, voorzitter van het Burgercomité tegen Onrecht

Eerdmans wil minimumstraf voor moord en doodslag

- Wat is het belangrijkste probleem dat u hiermee gaat oplossen?**
- De bescherming van het hoogste rechtsgoed verbeteren, namelijk het leven. Wij vinden dat er onvoldoende gestraft wordt voor de ernstigste delicten, en uit onderzoek blijkt dat het overgrote merendeel van de bevolking dat met ons eens is. Ik vind dat de straf voor een mens die opzettelijk een ander van het leven berooft, niet kan volstaan beneden een bepaald minimum. Er moet een garantie zijn. Omstandigheden als een moeilijke jeugd, nooit eerder een delict gepleegd, spijt betuigd, die vallen weg. Wij zien dat moordenaars met zes, zeven jaren weg komen, soms zelfs met twee of drie jaar.
- Gaat met dit voorstel het aantal moorden omlaag?**
- Nee, de belangrijkste motivering is de genoegdoening van de maatschappij en repressie. Vergelding is de ondergewaardeerde functie van straffen. We straffen omdat we de dader willen verwijderen, dus vanwege preventie, maar

ook om vergelding en genoegdoening.

Preventie is dus minder belangrijk?

- 30 Minimumstraffen sluiten preventie niet uit. Misschien heeft Volkert van der G. wel zijn kansen afgewogen, en toen besloten (politicus) Pim Fortuyn te vermoorden. De berekenende moordenaar zal in zijn beweegredenen meenemen wat het gevolg is van zijn daad. En een zwaardere straf heeft daar invloed op.

Bij doodslag handelen mensen vaak in een opwelling, en helemaal niet koel berekenend.

- 40 Maar dat maakt de misdaad niet minder zwaar. Ook al heb je het in een roes gedaan, het blijft het beroven van iemand anders' leven. Dan kun je
45 zeggen 'ik heb het niet van tevoren gepland', maar je hebt het wel gedaan. Maar ik geef toe, daar zit het element van vergelding meer in dan preventie. (...)

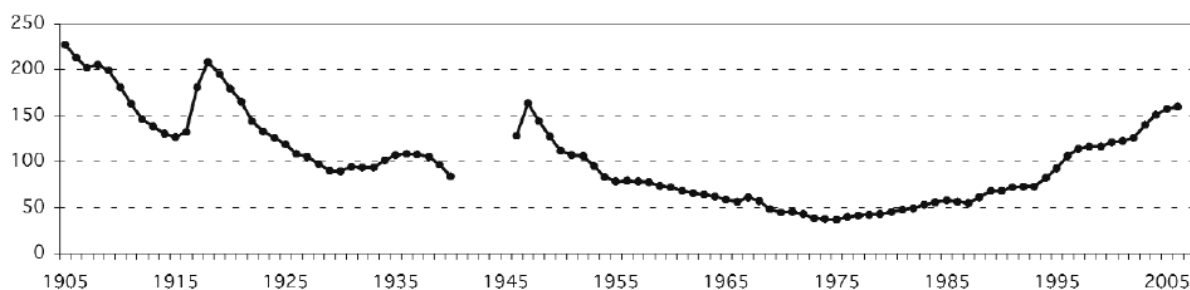
bron: <http://www.joosteerdmans.nl/Weblog/minimum.html>

Originele artikel verscheen op 7 augustus 2006 in de Volkskrant

('Genoegdoening is de belangrijkste motivering'). Eerdmans heeft het artikel met aangepaste intro op zijn eigen site geplaatst.

figuur 1

Aantal gedetineerden in Nederland per 100.000 inwoners, 1905-2006

bron: Factsheets p.6, behorend bij Lezing van Erik van den Emster (voorzitter Raad voor de rechtspraak) bij de JOVD op 20 november 2010